

11/10/11 22.14.00

120254

Fortiden skygger fortsatt

«1930-tallets aviser sto bedre rustet til å møte en Vidkun Quisling enn vi gjør i dag.» Slik åpnet veteranen Arne Skouen mandag et viktig pressehistorisk seminar. Norsk Hjemmefrontmuseum, Norsk Pressehistorisk Forening og Den illegale presses forening gikk sammen for å få belyst norsk og nordisk presses forhold til nazismen fra mellomkrigstiden til i dag. Det ble en tankevekkende forstilling hødet i et greit lys fra Arne Skouens påstand.

Hans begrunnelse? I dag styrer kravet til underholdning over pressens ideologier. Dermed kan en populist uten hindringer få innpass i spaltene i alle landets aviser, bare meningene hans er sensasjonelle nok.

Arne Ruth, den tidligere kulturredaktøren sa det enda sterkere: «Når avisene taper et ideologisk utgangspunkt, nøytraliserer man også verdspørsmål. Man skal ikke ta stilling.»

I Norge ble vi vekket av Handelands-draperne i 1981. Svensk dagspresse hadde ikke klart å gjøre nynazismens tikkende bombe synlig før to politimenn og en fagforeningsleder ble drept i fjor.

Fortidens skygger

En gravning i fortiden kan ha egenverdi, men da helst for historikerne. Når denne delen av pressehistorien er brennaktuell, er det fordi den reiser spørsmålet Arne Skouen formulerer som en påstand.

Er vi i mediene rustet til å møte de utfordringene dagens nynazisme, nyfascisme og rasisme byr oss? Kan vi lære noe av dem som har vært i lignende situasjoner før oss?

For å finne svar på dette, må pressefolk være villige til å kaste lys på ubehagelige deler av fortiden. Hva gjorde for eksempel at altfor mange artikler, reportasjer og ledere i denne avisen var preget av tyskvennlige og jødekritiske holdninger i mellomkrigstiden?

Hvordan kunne Aftenpostens redaktør skrive i en ledelse så sent som 12. september 1936, at Tyskland har «et særdeles generende jødeproblem»? Eller avisens Berlin-korrespondent beskrive konsentrasjonsleirene som noe nær en behagelig feriekoloni, til tross for at det forelå flere øyenvitne skildringer av grusomheter begått der?

Forslagene til forklaring er mange: De visste ikke hva som skjedde. De kjente ikke fasiten, slik vi gjør. Først og fremst fryktet de kommunismens diktatur og terror mer enn nazismens. Og mange andre store borgerlige aviser gjorde det samme.

Uforberedte stillster?

Det er for enkelt å unnskyldes på denne måten, mener de som har studert mediene i Norge og Norden ellers. For den som ville vite hvor det bar, kunne få beskjed allerede tidlig på 1930-tallet.

Den danske historikeren Rasmus Kræth finner en sterkere forklaring i at presfolkene var uforberedt i møtet med Görings propagandaapparat. Nazistene lå langt foran sin tid i utviklingen av informasjonsstrategi.

Etter de siste års debatt om informasjonsfirmaer og kildekritikk, har dagens

Advarsler. Politikeren og skribenten Carl Joachim Hambro holdt hodet kaldt og advarte tidlig mot Hitler i mellomkrigstiden. Arne Skouen og Arne Ruth frykter at avideologiseringen hindrer pressen i å ta like klart stilling i dag.

journalister forhåpentlig en viss erfaring og et bedre beredskap enn våre kolleger i mellomkrigstiden.

Stilfokuseringen ble fremholdt av Tormod Valaker som en annen årsak. I de borgerlige avisene var det i 1930-årene viktigere å skrive elegant enn å drive kritisk journalistikk. Akkurat her er vi trolig berget. Jeg har aldri hørt dagens journalister bli beskyldt for å bruke for mye tid på spøråk.

De sendte sin nysgjerrighet på ferie, skriver Tormod Valaker i boken «Litt fascisme, hr. statsminister» som kom i fjor. Altfor mange av våre kolleger i mellomkrigstiden lammet sitt viktigste arbeidsredskap, nettopp det som gjør at hun eller han i det hele tatt er i stand til å fortelle leseren noe nytt. Her virker det som han er ved et kjernepunkt.

Humanismen permitter

Nysgjerrigheten dro dessverre ikke på ferie alene. I tillegg permitterte sin kritiske sans og sin humanisme. Bare slik kan man etter min mening forklare viktige deler av den nordiske, borgerlige pressens praksis i mellomkrigstiden.

Her hadde de riktig nok godt følge av arbeiderpressens villige rapportering fra Sovjet. Det holder ikke som unnskyldning at andre gjorde det samme med annet fortegn, men det hjelper oss til å skyde totalitære ideologiene i dag. Fordi mennesket blir

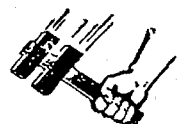
mindre verdt enn troen.

Det fantes de som så farene. De fleste sto på venstresiden, men også på borgerlig side finnes de som trosset sin frykt for kommunismen fordi de så hvilke uhyrligheter nazistene begikk mot enkeltmennesker og folkegrupper. Både C. J. Hambro og Ronald Fangen advarte tidlig mot Hitler. Deres humanisme ble lakmestesten.

Tyve journaliststudentene fra Høyskolen i Oslo var til stede under mandagens seminar. Slik fikk seansen karakter av kunnskapsoverlevering fra krigsgenerasjonen til morgendagens presesfolk.

Humanist. Høyres leder Carl Joachim Hambro håper til dem som holdt hodet kaldt tross sin anti-kommunisme. Han advarte tidlig mot nazismens umenneskelighet og fortsatte med det.

Chamberlain og Hambro.

I meget sterke uttrykk har stortingspresident Hambro lattet sin bitterhet mot statsminister Chamberlain. Og Dagbladet og Arbeiderbladet innkasserer gledestrålende hans uttalelser som støtte for sig selv.

De har sikkert støtte men det forekommer

egne ønsker eller mistanker. Man skal i det hele tatt ikke la det beste bli det brukbares verste fiende.

Høires parlamentariske fører har gitt høirepressen en veitrettet ørefik, skriver Arbeiderbladet frydefullt. Vi må tilstå at vi i tilfelle tar den ørefikken med den største sinnssro. Hvis det har vært hr. Hambros mening å avstand fra noget av den posten i denne

«LITT FASCISME, HR. STATSMINISTER!»

Hvad Hitler vil.

Det nasjonalsocialistiske tyske arbeiderpartis program.

1. Vi krever sammenslutning av alle tyskere til et stort Tyskland på folkeets selvbestemmelsesretts grunn.
2. Vi krever det tyske folks likeberettighet med de andre nasjoner, og opphevelse av fredsoverenskomstene av Versailles og St. Germain.
3. Vi krever land og jord (kolonier) for vårt folks næringsskifte og til husholdning for vårt befolkningsoverveld.
4. Statsborger kan bare den være som er jantdannet. Landtann kan bare den være som er av tysk blod, uten hensyn til konfession. Ingen jøde kan derfor være landtann.
5. Den som ikke er statsborger skal bare kunne opholde sig i Tyskland som gjest, og ikke være understøttet fremmedlovbrulagen.
6. Svetten til å bestemme over statsloven.

ved lov, ved den høieste understatlige av alle foreninger som beskæftiger sig med ungdommens kropplige træning.

22. Vi krever avkæfning av den hversinde her og sportslige av en folkelær.

23. Vi krever lovmæssig kamp mot den bevillstede politiske lovn og dens utbredelse gjennom pressen. For å muliggjøre skapelsen av en tysk presse krever vi at:

a) samtlige redaktører og medarbeidere i aviser, som foreligger på må være landtann.

b) alle tyske aviser må ha uttrykkelig godkjennelse for me. De må ikke trykkes på

c) enhver finansiel støtte aviser eller til deres på. Ude-lydere blir forbudt krever som straff for one at et sådant avisets og de skriftlige like- utvises av riket.

Aviser som de forbyr. Vi for med en kunn over en høy folkelig, og ningen, kmv.

Uten kommentar. 30. september 1932 trykket Aftenposten Hitlers parti-program uten andre kommentarer enn Hitlers egen erklæring om at bare jødisk eiendom skal inndras.

Beundring. Ropet på den sterke mann preget mange aviser og skribenter i mellomkrigstiden. Olaf Bulls hjerte «kunne ikke la være å svulme» da han intervjuet Benito Mussolini for Tidens Tegn i 1923.

Arnhild Skre
kommentar

Har Arne Skouen og Arne Ruth rett i at avstandstagen fra partipressens epoke skygger for vår evne til å ta stilling og skrive mot nynazismen i dag? I så fall er det på tide at pressen fordøyer ferdig også den delen av vår historie.